

Tótfalusi K. Miklós életrajzához.

Tudvalevő, hogy az „Erdélyi féniks“, Tótfalusi Kis Miklós gyászos viszonyokba bonyolódott, midőn külföldről való hazajövetele után Kolozsvárott megtelepedett. Ő, a kinek külföldön oly jól folyt dolga, hazajött, hogy

„... élne Istennek és Hazájának szentől,
Mindent félre teszen ilyen szeretetből.“¹⁾

Ámde „illy jó szándékának nem lőn tellyes vége“,²⁾ mivel hazajövetele után irigyeivel, ellenségeivel sok baja, számtalan gyötrődése akadt. Azt tudjuk róla, hogy „irt két apologiát, egyiket deák nyelven, melyben mentegeti a biblia kiadása körül való cselekedeteit és előadja a jó magyar írásnak módját, másikat magyar nyelven írta, maga személyének mentségére. Abba megsértettnek tartván magát nemcsak a kolozsvári papi rend, hanem még az akkori gubernátor is, a kiről írta volt, hogy Váralján felesége után birt kevés jószágát és ott épített malmát elvette, annyira ment a dolog, hogy retractálni kellett a gen. synodus előtt stb.“³⁾ Testben, lélekben megtörve megírta Tótfalusi Miklós visszavonó iratát, melyet ki is nyomtatott. Pápai-Bod idézett műve közli is a retractiót egész terjedelmében s közleményéből kitűnik, hogy ez az utolsó írás, melyet Tótfalusitól eddig ismertünk, 1698. június 13-án kelt. Az ezután következő életéről csupán annyi ismeretes, hogy nyomorékká lett s meghalt.

A kolozsvári ev. ref. egyházközség levéltárában egy írást találtam, melyben Tótfalusi Kis Miklós életének épen ama korszakára foglaltatnak adatok, mely időszak a fent említett retractió kelte és T. halála közt — tehát életének eddig részletesebben ismeretlen végső

¹⁾ Pápai-Páriz, kiadása: Bod Péter. Erdélyi Féniks.

²⁾ U. o.

³⁾ U. o.

része alatt — telt le. Ez iratból kitűnik az, hogy Tótfalusi ama visszavonó nyilatkozat után pár hónappal a consistoriumhoz panaszt adott be, elősorolván sérelmeit. E panaszlevél hangja oly fájdalmas, a panaszoló szerencsétlen férfiú megtört lelke oly szívrehatóan és közeli halálát sejtetve szól benne, hogy hatását nem téveszthette el. Az általam talált irás, melyhez Herepei Gergely úr útján jutottam, másolata Tótfalusi panaszlevelének és e másolat mellett ugyanazon kéz által írva ott van a consistorium által adott szelid hangú és jó indulatú válasz, melyet Bethlen Miklós irt alá és csakugyan a válasz humánus, nemes hangja rávall e férfiúra.

Tótfalusi panaszoló irata következően hangzik:

„Tótfalusi Miklós Postulatumi sok megkeserítettési után. Mellyekre végső választ várna, mind az Uraktul eö Ngoktul, mind az sz. semi Generalistul, ne kellessék annyszor eö ngkat s eö klgkkt busittani.

1. Hogy az mely Diplomát, eö Ngok igirtének, hogy hozatnak a Császártul eö Felségétől, kérem eö Ngkat, ha megvan adják kezemben, ha peniglen ugyan meg is nincsen (holott eö Ngok azt igérték, hogy Száva uram eö Nga által behozattják.) kérem az Istentre, hogj tovább való hallasztás nélkül hozassák meg; mivel az nélkül kivált az Idegen Nemzettul szüntelen való infestatioim vadnak. Azomb' itt lévén most a kolosvári Hadnagj, hagják meg eö Ngok hogj az én Telekem se egj se más terhekkkel ne oneráltassék, és hogj Házas Legénjm kik Personalis exemptio igiretet az igiret szerint az onustól szabadittassak fel, kik is most erejek felet vakkal pavaltatván csak azt várják, micsoda válaszzsal mégyek haza. Bizonnyal ők is az szerint dolgokat intézik vagj végképen oda hadk. és igj fel fordul az egész Typographia, vagj pediglen ugj maradnak.

2. Sok mortificatioimat mellyeket régtől fogván keservesen szenvedek Colosvárat, már valaha ugjan valójában orvosollyák és az ott való Consistoriumnak is ellenem való helytelen Conclusioit absolvályák. Nevezetesen, hogj Nemethi Samuel Uramég legjenek az én Censorim es hittel kenszerittem az eö keglk kezekbe adni az colosvári Eccla. Typographiáját; melly is az ország avagy az Galis Typographiajának nagy ártalmára lehetne.

3. Hogj én nem az Colosvári Consistoriumtul fügjek, hanem az

sz. Generalistúl és T. Püspök uramtul és hogy consequenter az sz. Generalist respectállyam az nyomtatandó könyvekben, mellyekben mindazáltal (az mint minden Controversia nélkül megengedetett) libertásom lehessen az Grammaticus és Typograficus Erroroknak corrigálására, hogj így nagy Gyalázatunkra az könyvek olyan vétkesen és motskosan ne menyenek ki. Ha pedig in Essentialibus correctiora valo dolog fordulna elő, mely irant az Religio perilisáltatnék, effélet vagy az authorral vagy T. Püspök Urammal közölyem.

4. Vagj szerezenek valahonnat, vagj az én inasim közzül designallyanak olyan alkalmas Iffiat, az ki az Ecclésiának régi és sokszori kívánsága szerint az én mesterségemet túllem megtanullya mivel én is halandó ember lévén, ma holnap meghalhatok és félek, hogy mesterségem velem egjütt meghal, azért Hazámnak s Vallásomnak akarván szolgálni holtam után is, kész vagjok idonea Personat ingyen tanítani és jollehet más hazából kínáltak pénzzel a Tanításért, mindazonáltal azt posthabaáalom.

5. Minthogj az közönséges joért sok tselédet tartván igen nagy gond nékem az kenyér keresés kivált ez drága időben. Én oda engedem Msgos Gubernator Uramnak e Ngszk mind az Malmot, mind minden ahoz valo pretensiomat, bár tsak az helyet életemig (mely már az sok rajtam esett nyomorgatás miat kevés ideig tart.) 50 = ötven kis köből búzát adasson nekem esztendőnként eö Nga, melyet erre az esztendőre is eö Ngától várnék.

6. Hogj az mely Punctumokat eö Ngok eleibe adtam vala, az eö Ngok kérésére az elmúlt nyáron, arra is már eö Nga kglmen Resolválna.

7. Mivel az Colosvári Ecclesiának Typusát a Grlis Eccltul külön szakasztva fogadtam, hogj kiadom Kglk, így az Generalis Ecclesiájé, az mely kezünknel marad mint legyen Perfecta, ha Ngok és Kgltek materiát nem szerez.“

E panaszlevél illető pontjai mellé a következő marginalis megjegyzések vannak írva:

„Ad 4. Ezt az oblatióját kedvesen vesszük és nagjra becsülljük, az mit szóval bővebben izentünk Kaposi és Enyedi Urak által.

Ad. 5. Az Ur arra nem ígérheti magát de másként azt ígéri, hogy ha maga semmi gondját nem viseli is az várallyai malomnak

de az Ur maga tiszteitől való szám vitel szerint oda adja a jövedelmek felét valahol fog lakni.

Ad. 6. Az Ur a maga hatalmába álló dolgokat el igazította véle, de reliquis szóval izentünk.“

A következő lapon van a consistoriumnak a panaszlevélre hozott intézkedése, valószínűleg egy Tótfalusihoz intézett válaszirat másolata alakjában, mely így hangzik:

„Tótfalusi Ur dolgáról. Ao 1698. 25 octbr.

(Oldalt.) Macsk-Bold. Ura: és Redei Pál Ur által.

1. Assecuratiot kel szerzeni irásb. a' várostul, hogy az Házára eshető- és a mi tekintetünkért néki engedet Contributiokat jövedőben az maradékán meg nem veszik.

2. A. Gráltól Prorectiot az Házára.

3. A. Cancellariáról Privilégiumot hozatni. a' mineműt Typographusoknak szoktak adni.

4. A Colosvári Eccla Typographiáját adgya ki. Ama conscientia neki assecuraltassék, hogy a' míg eő áll, nem nyomtattatik véle, ezt az assecuratiot is procurályák Macsk. Bold és Rozgoni János Uramék.

Ratne 3-rtii ipsius Puncti.

A Colosvári Consistoriummal mint annak az Ecclnak edjik Tagja, tartson atyafi szeretettel valo Correspondentiát Disponentiája pedig légjen az Püspök és Generalistól. Quod ad correctiones Errorum Ortho-vel Typographicorum plena heat libertatem. De szókba vagj az dologba nem lehet hogj Corrigáljon inscio vel invito offe-
rente ad Impressione authore. Sőt uj könyvek nyomtatását sine revisione, vel licentia a Generali Synodo et Collegiorum Curatorum. Sőt in majoribus absque permissione totii consistorii Reformatorum ipsi danda ne kövessen.

Javallyuk, hogj az mely oblatiokat tészünk, hidgje el hogj maga nyugodalmára igaz szeretetből cselekeszszük. És mind mesterségének ritka és szükséges voltát, mind magának abba valo Perfectioját, És az által Nemzetünknek is nevedet becsületit, mind ezekből pedig Hazájához Nemzetéhez kivált vallásához kiláczó buzgóságát azzal remunerálljuk, hogj becsületire ezután jobban igyekezünk és ugy disponálunk, hogj ő esztendőktől fogva lejött Academicusok tartoz-
zanak neki adalni (adolelni) in omnibus Conversationibus, annál

inkább az kik ezután lejönnék, excepto ha ki Professorságra vagy esperességre promoveáloodik.¹⁾

Datum Alba Julia in Consistorio Procerr. et Episcopi ac Professorum et Ministror. Reformator. 25 octobris Anno 1698 per Nicolaus Bethlen pro nome. Consistorii Notar“.

Talán nem tévedünk, ha azt állítjuk ez akta alapján, hogy Tótfalusi Kis Miklósnak utolsó napjai mégsem voltak épen annyira teljesen vigasztalanok, mint eddig hittük. Világosan látszik, hogy számos ellenség mellett voltak jó emberek is, kik megsajnálván őt megaláztatásában, ugyanazon kéz által, mely lelki sebeit okozta, enyhítő írt is nyújtottak ez érdemes férfinak, kit bizonyára megvigasztaltak a consistoriumnak Bethlen Miklós tolla által hozzá intézett meleg és mondhatni részvétteljes szavai.

GYALUI FARKAS.

¹⁾ Az intézkedés e része a Tótfalusival mint mestereberrel szemben felvett lenéző modor ellen irányul.